

Chrastilová, B., Mikeš, P.: Prezident republiky Václav Havel a jeho vliv na československý a český právní řád

Praha: ASPI Publishing 2003, 565 s.

Jan Filip*

Nedávno vyšla práce dvou bývalých pracovníků Kanceláře prezidenta republiky (přesněji V. Havla) nepochybně zasluhuje pozornost všech, kteří se věnují otázkám ústavního práva, ústavní historie a politologie. Na 565 stranách (není jasné, proč tiráž uvádí 586 s.) je jednak komentován vývoj právního statusu úřadu prezidenta republiky (vlastní práce končí na s. 230), jednak je zde shromážděn výsledek působení V. Havla v prezidentské funkci (i mimo ni) po období od 29. prosince 1989 do 2. února 2003. Pochopitelně nejde o veškeré oblasti jeho prezidentství, nýbrž jen o oblast zákonodárství. Ostatním oblastem působnosti prezidenta (např. amnestie, vrchní velení ozbrojeným silám) je již věnována pozornost okrajová a jen v rámci vazeb na hlavní téma práce. Do publikace je zařazena na úvod stručná úvaha samotného V. Havla (s. XI),

na kterou navazuje předmluva E. Valka pod titulem „Právo a spravedlivost sú nadčasové“ (s. XIII-XV). Práci pak uzavírá poznámka bývalého vedoucího kanceláře L. Dobrovského (s. 231-232) a výtah z recenzního posudku V. Klokočky (s. 233). Práce se v minimální míře opírá o literaturu. Pomíjí i práce, které bezprostředně s pojednávanou problematikou souvisejí. Seznam použitých pramenů neobsahuje, jsou vyznačeny pouze v poznámkách pod čarou.

Vlastní obsah práce představuje výklad problematiky postavení prezidenta republiky, ovšem jen v rozsahu a hloubce potřebné pro popis aktivit prezidenta V. Havla v oblasti zákonodárství. Pokud proto někdo očekává hluboký a důkladný teoretický rozbor ústavní problematiky postavení, vývoje a změn v oblasti hlavy státu po roce 1989, tak bude muset sáhnout po

* Prof. JUDr. Jan Filip, CSc., Katedra ústavního práva a politologie Právnické fakulty Masarykovy univerzity, Brno

jiných zdrojích. V tomto směru práce nic nového nepřináší. Pokud však hodlá studovat přínos V. Havla v této oblasti, a to na základě důkladně sebraného dokumentárního materiálu, který dosud v tomto rozsahu a podobě nebyl zveřejněn, tak je na správné „adrese“. Co se týče této úvodní obsáhlé výkladové části, zahrnuje období prezidentství V. Havla v letech 1989 až 2003. Svým způsobem V. Havel ovšem nepřímo ovlivňoval zákonodárství i před 29. prosincem 1989. Možno uvést „pendrekový“ dekret, který byl vydán jako reakce na palachovské demonstrace z ledna 1989 (zákonné opatření předsednictva FS č. 10/1989 Sb.), tak řadu úprav z doby po 17. listopadu 1989 než byl zvolen prezidentem. Na některé z těchto právních předpisů také práce poukazuje (s. 8–9). Autoři, vedeni logikou právní úpravy, práci rozdělili na dvě části. První se týká období československé federace, kdy měl prezident republiky právo zákonodárné iniciativy. Druhá část je věnována roli V. Havla po přijetí Ústavy ČR, kdy již prezident republiky toto právo neměl, a svůj vliv na zákonodárství vykonával cestou vracení zákonů, popř. podáváním návrhů na přezkum jejich ústavnosti. Kromě toho se k zákonům vyjadřoval i nepřímo tehdy, když je sice podepsal a nevracel k novému hlasování, nicméně zaujímal k nim kritické stanovisko.

Vlastní rozbor je tak věnován jednotlivým návrhům ústavních a jiných zákonů, které V. Havel jako prezident v letech 1990–1992 předkládal Federálnímu shromáždění. V podstatě se jedná o stručné shrnutí jejich obsahu s komentářem, který se opírá o důvodové zprávy a o těsnopisecké záznamy ze schůzí sněmoven Federálního shromáždění. Přihlíží rovněž k předneseným pozměňovacím návrhům. Protože tento výklad autoři provádějí na pozadí líčení politické situace, ve které byly návrhy podávány, získává na plastičnosti, a stává se tak příspěvek k naší nejnovější ústavní historii. Významný je v této souvislosti zejména rozbor prezidentova návrhu federální ústavy, okolností projednávání lustračního zákona, prezidentských iniciativ k zachování federace (z nich stále teoreticky zajímavý a aktuální je Klokočkův návrh volebního zákona, u kterého ovšem autoři zdůrazňují jen tvrzené klady) a situace po volbách v roce 1992, která vedla k abdikaci V. Havla (o kritických názorech na tento krok není v práci žádná zmínka).

Prezidentství V. Havla v letech 1993–2003 již bylo ve znamení podstatně jiné ústavní úpravy postavení hlavy státu. Proto autoři této změně věnují pozornost, byť jen v rozsahu potřebném pro další rozbor aktivit V. Havla v souvislosti s projednáváním jednotlivých zákonů, ke kterým uplatnil své připomínky, které vetoval nebo které napadl u Ústavního soudu. Tato část práce rovněž zaujme, neboť nepřímo podává přehled naší novější historie a sporných otázek, které rozdělovaly širší odbornou i politickou veřejnost. Není zde možné uvádět více než 40 kontroverzních zákonů, ke kterým V. Havel takto zaujal stanovisko. Pro úplnost uvedme, že práce je alespoň okrajově věnována i otáz-

ce prezidentských amnestií a funkci vrchního velitele ozbrojených sil, pokud jde o souvislosti z hlediska legislativního. Bohužel zde pomíjí ústavně problematické rozhodnutí č. 33/1994 Sb., o přenesení pravomocí v řízení o udělení milosti (dnes již zrušené). Povaze těchto rozhodnutí z hlediska normativního větší pozornost věnována není. Na závěr je správně zdůrazněna pozice prezidenta při ratifikaci mezinárodních smluv, kdy mu Parlament nemůže vnutit svůj názor (k problematice sjednávání mezinárodních smluv je významný střet s vládou u zákona o dálničním obchvatu Plzně – s. 217).

Větší část knihy zabírá dokumentární materiál, který oba autoři rozdělili do vzájemně časově a tématicky souvisejících celků. Jsou tak na jednom místě soustředěny dokumenty z období československé federace (s. 237–369), kterých je celkem 22 spolu přílohami v podobě, jak odešly z prezidentské kanceláře. To je jistě na místě z hlediska jejich autentičnosti, avšak čtenář by jistě přivítal alespoň odkaz na číslo parlamentního tisku, pod kterým byly následně ve Federálním shromáždění projednávány. Tyto údaje však čtenář získá ze základního textu. Bohužel další dokumenty, které jsou v úvodní části práce rozebírány, nejsou vždy otištěny. Litovat toho třeba zejména v případě návrhu federální ústavy z března 1991. Odkaz na Hospodářské noviny z té doby bude pro část čtenářů zklamáním.

Následuje část věnována přípravě Ústavy ČR, tedy z doby, kdy V. Havel nebyl po své abdikaci hlavou státu. Nicméně jeho úvahy nad podobou úvodních směrnic, zásad, ideového nástínu a ideového návrhu (červenec – srpen 1992), které jsou datovány 7. srpna 1992 jsou velmi zajímavé a patří vůbec k tomu nejzajímavějšímu, co kniha přináší (zde V. Havel navazuje na zkušenosti s prezentací návrhu federální ústavy z března 1991). Dále je to text návrhu ústavy s vlastními vpisky, poznámkami a škrty, které v něm V. Havel prováděl. Protože verze tohoto návrhu bylo více a často se měnily po několika dnech, je škoda, že tato verze není upřesněna. Stejně tak mohly být zveřejněny další připomínky, které V. Havel psal členům vládní komise pro přípravu ústavy.

Další část dokumentuje působení V. Havla v nových podmínkách Ústavy ČR, kdy prezident republiky již nedisponoval právem zákonodárné iniciativy. Autoři zde uvádějí texty celkem 19 stanovisek prezidenta, ve kterých vysvětluje, proč zákon podepsal, ač k němu vyjádřil při této příležitosti řadu námětů a připomínek, popř. uvedl, proč sice podepsal, ale nastínil, co proti takovému zákonu podnikne. To je méně známá stránka legislativních aktivit V. Havla a je dobře, že je takto zdokumentována. Daleko známější jsou na veřejnosti veta prezidenta V. Havla. V práci je zdokumentováno celkem 27 případů jejich uplatnění s připomenými doprovodnými materiály. Jednotlivá veta jsou soustředěna v samostatné části dokumentů. Na tuto část navazuje přehled podání V. Havla jako prezidenta republiky k Ústavnímu soudu. Je zde otištěn text

všech 9 podání (odmítnuté předčasně podané vůbec první podání zde uvedeno není). K přehledu podání je v tabulce (s. 510) uvedena i spisová značka podání a číslo, pod kterých byl v dané věci vyhlášen nález Ústavního soudu. Pro úplnost dodejme, že tento údaj chybí jen u posledního podání ze září 2002, o kterém Ústavní soud rozhodl pod spisovou značkou Pl. ÚS 23/02 (nález č. 476/2004 Sb.) již rok a půl poté, co V. Havel přestal prezidentský úřad vykonávat. Pokud jde o novelu zákona o krajích (s. 216), u které prezident očekával, že bude napadena někým jiným, bylo o ní rozhodnuto zamítavým nálezem č. 299/2004 Sb.

Závěrem nutno zdůraznit, že jde o prezentaci doku-

mentů, které často rozdělávaly naši společnost. Recenzovaná práce z pera blízkých spolupracovníků V. Havla prezentuje převážně názory jedné ze stran, takže jí občas chybí určitý potřebný odstup. Celkově je však třeba vydání této práce přivítat jako přínos pro zájemce o ústavní právo, o problematiku zákonodárství a o naši nejnovější historii, kterou prezidentství V. Havla výrazně poznamenalo. Její četba umožní znovu si připomenout významnou kapitolu našich ústavních dějin. Je též svým způsobem kompendiem legislativní politiky, kterou – jak bylo řečeno – ovšem vykládá z pohledu V. Havla ve funkci prezidenta.